

Несамовитий знак

Юрій Середяк

Це дійсно страшно. Уявіть лише, що ви сидите в одній з кращих каварень на де'Буйон в Парижі в товаристві гарних, розсміяних жінок, весело забавляючись, як несподівано велика ваза з хінської порцеляни, розприскується – не знати від чого – на дрібні кусники так, що на салі запанувала констернація, а навіть джезбенд перестав вигравати своє останнє танго. Уявіть собі ще, що столик, при якому сиділо наше товариство (Німкinya, панна фон Герціг, нащадка давніх римлян, панна Ляпоріні, мій товариш Левко і я), стояв обіч постументу з вазою, й черепки з неї бризнули на наш стіл, дзенькаючи об склянки, – тоді матимете більш-менш картину, серед якої скоїлась ця страшна для мене подія.

Розмови на салі притихли, й лише дехто голосніше виказував свій погляд на цю таємничу справу. Дехто серед замішання, поспішно заплативши рахунок, виходив. А що це було добре по півночі, я прикликав кельнера, заплатив рахунок, й наша чвірка подалась до виходу. Відпровадивши наших товаришок додому, за деякий час були ми з Левком у своїй кімнатці та лагодились до сну. Він – розбавлений, розсміяний, п'яний чаром руської германки, розуміється, й не думав про подію, що скоїлась в каварні. Що ж його обходило, що ваза розлетілась в кусники, вона й так не була його власністю. Однак мені на душу наляг якийсь ближче неочеркнений смуток, і – як це слушно зауважила панна Ляпоріні, – я не був у щоденному своєму гуморі. Врешті, й Левко звернув увагу на дивну мою поведінку.

– Що ж це з тобою, залюбився, чи що? – запитав усміхнено добряга, побачивши, що вигляд мого обличчя ставав все аномальнішим.

– Не питай краще, – відповів я. – Якщо б ти знав, яке велике значіння прив'язую до розтрісканої сьогодні в каварні вази, то й питати більше не потребував би.

– Далєбі не второпаю, про що тобі йде. Хіба тебе турбує, що власник каварні стратив дорогоцінну річ чи, може, ти був "заангажований" в будь-що-будь таємничому розбитті вази?

– Авжеж, що був, – відповів йому.

– Цікавий, як саме? – з черги запитав Левко, кладучись у ліжку.

– Знаєш, це досить довга історія, – сказав я, накриваючись ковдрою, – але можу тобі її розказати. Якщо тебе буде цікавити...

– Ну, говори вже раз, – перебив Левко з удаваним гнівом.

– Гаразд, отже, послухай, – сказав я і почав: – Хіба знаєш, що, будучи ще на університеті в Дрездені, займався я спіритизмом. Рухи кружляючих столиків і позагробові відповіді через медіум, вправляли мене в одушевлення. Подумай сам, що за приємність, а водночас і страх, коли прийдеться тобі числити вистуки відповідей викликаного духа, чи знову попадати в транс і бачити на віддаль. Я записався до спіритичного кружка, ходив пильно на зібрання й став мало що не спіритичним

фанатиком. На зібраннях спіритичного кружка пізнав я студентку фізики дрезденського університету панну Гофман, заприятелював з нею, а згодом виринула між нами любов.

- Добре, - перебив мені Левко, - але... Що ж спільного має твоя любов до панни Гофман з розбитою в каварні вазою, цього ніяк не розберу.

- Але ж я не скінчив ще свого оповідання... - відповів я йому спокійно та продовжував, хоч все в мені тремтіло. - Поминувши взаємну нашу любов, я, признаюсь тобі, був страшенно заздрісний за панну Гофман саме на спіритичному підложжі, бо вона була знаменитим медіум і тому надавалась до всіляких спіритичних експериментів, про які я все мріяв.

Одного разу ми проходились по міських парку, любовалися красою привабливих клумбів і райдужними кольорами фонтан, коли Емма (таке було ім'я панни Гофман) звернула увагу на якогось мужчину, що сидів на лавці в одній з бічних алей парку. Ми пройшлися повз нього кілька разів, і відразу чогось зродилася в мене нехоть до тої людини. З-під зрослих над носом брів гляділи на мене пронизливо його гострі очі, що відбивалися виразно на тлі бронзового худого обличчя. Не знаю, чому саме звернула Емма на нього свою увагу, досить, що від цього часу почала мене занедбувати. Я ходив неначе не свій, сон не брався моїх повік. Я просив, благав Емму, вернути мені спокій давніх днів і дозволити мріяти про майбутнє, але даремно. Ми кілька разів ще бачились, аж одного разу вона, відходячи, сказала мені:

"Слухай, чи знаєш, хто був той, кого тоді стрінули в парку?"

"Ні, - відповів я, - зрештою, прошу тебе, залишім це".

Але вона таки докінчила:

"Це був індієць, дехто каже, що є факіром".

Ті слова падали з її уст поволі, слово по слові. Мені стало моторошно. Ми не говорили тоді більш нічого, лише я відпровадив її до дому, поцілував на прощання її маленьку ручку й, весь психічно розбитий, доволікся врешті до своєї кімнатки. Не роздягаючись, кинувся я на ліжку, роздумуючи про цю нову, невловиму фазу моїх взаємин з Еммою. Не було сумніву, що вона за день-два скаже мені "прощай" і на цьому закінчиться наша любов. Я відчував це підсвідомо. І здригався весь під цим вражінням. В осамітнених своїх думках шукав я розпучливо причин, що могли б зложитися на таке дивне її поступування. І не знаходив. Це мене ще гірше нервувало.

Зближався кінець останнього семестру, а в парі з цим приходило також більше праці. Я не бачився з Еммою повних три дні. Четвертого дня, прийшовши додому, знайшов на столі листа від неї. Просила, щоби пополудні, о п'ятій годині був я побіч головного входу до парку, де вона чекатиме на мене. Я пішов. Вже здалека побачив її струнку постать і червоний капелюшок, що в парі з бордовою кокардкою веселою плямою клався на її голівці. Стрінулись, привіталися й пішли по алеях. Довго ми так ходили, розмовляючи про зовсім звичайні, студентські справи, боючись зачинати з точки, що на ділі найбільше нас цікавила. Я - боявся говорити будь-що про нашу любов, щоб не відігнати від себе цю хвилинку щастя, яке в своїй химерній мандрівці ще раз

тоді зупинилося коло мене. Емма натомість непомітно стримувалася від говорення, щоб не викликати в мене поганого настрою. Очевидно, співчувала мені. Ми присіли вкінці на лавочці коло водограю з чотирма левами.

- Дуже романтичне місце, - перебив Левко, - багато наслухався я вже про нього і...

- Авжеж, що романтичне, - відповів я з гіркою усмішкою й продовжував: - Ми, як це буває часто між залюбленими, сиділи деякий час мовчки, не знаючи, з чого б то зачати. По-правді, думки в моїй голові хаотично літали й зібрати їх в якомусь одному, ближче означеному напрямку - було неможливо. Стільки хотілося б говорити, питати, вияснювати або відповідати, але я не мав відваги. Вирядувала мене з цієї духової депресії Емма. Вона, задивлена деякий час нерухомо в землю, нараз скорим рухом повернула свою голівку у мій бік та, перехресшуючи наші погляди, заговорила:

"Знаєш, я завтра виїду з Дрездена".

Признаюсь тобі, що я зацікавився. Не сподівався від неї аж таких слів. "Куди?" - питаю її. "На Схід, до Індії", - відповіла тихо. "Чому саме до Індії, а не, наприклад, на Мадагаскар?" - питаю її та зараз дістаю відповідь:

"Знаєш, я пізнала цього індійця й ходила з ним на проходи... Він оповідав мені про дивовижі їхнього життя й екзотику його батьківщини. Я захопилася його оповіданням й рішилась цьогорічні вакації перебути на Сході".

"Значить, ти залюбилася в цьому факірі й хочеш з ним їхати?"

"По часті так, - відповіла уривано. - Хочу йому товаришити в подорожі, але... любити - люблю тебе, хоч, може, й надуживала останніми часами твоєї любови. Зрештою, саму навіть подорож до Індії вибрала під якимсь незрозумілим для мене внутрішнім примусом".

Я зрозумів. Моє щастя втікало. В мені закипіла лютя; хотілося схопити в руки цього зненавидженого чоловіка, - ні, не чоловіка, а диявола, - що відважився підкопати хоч на хвилинку нашу любов, - й розчавити його, як ненависного гада. Це ж його чортівий погляд був причиною моєї розлуки з Еммою! В цій хвилині зненавидів я всіх індійців, прокльонами кидав у факірів та з огидою згадував своє спіритичне захоплення. Притишеним, тремтячим голосом запитав я, чи писатиме до мене. Емма зворушливо закінчила: "Дорогенький, про тебе все пам'ятатиму, навіть в хвилині смерті. Завсіди писатиму до тебе, хіба щоб це було хвилевою неможливістю. В такому разі дам тобі знати про себе якимсь окремим незвичайним знаком".

Що ж, я мусів і на таке погодитися й потішався одним, що Емма надалі мене любить.

- І ти повірив, - запитав Левко, - що вона може тебе в якийсь неприродний спосіб повідомити?

- В те, що Емма дійсно потрапила б повідомити на віддаль, я вірив, бо ж мав нагоду одного разу переконатися особисто, як вона це робила. Осінню минулого року склала іспит з відзначенням у професора Зайдебава й тоді, спрямовуючи силу своєї волі в напрямі моєї кімнатки, розбила шклянну лампу. Я спочатку дивувався її здібностям, але, простудіювавши добре наукові праці Гайндта, в яких він твердить й підтримує навіть

прикладами, що такі випадки можливі – перестав сумніватися щодо надзвичайних метафізичних сил Емми.

Я скінчив оповідати:

– Попрощавшись цього вечора з Еммою, вернувся я до дому. Другого дня відпровадив її до поїзда. Вона подалась до Трієсту, щоб через Суец дістатись до екзотичної країни над Гангесом. Факір, що його пізнала, мав чекати на неї в трієстенському порті.

Від Емми дістав я пізніше лише одного листа, ще з дороги. Не знаю чому саме нічого не писала. Оскільки німецький уряд не зіволів мені на дальший побут в своїх границях, я був примушений виїхати для продовження студій до Парижа. Кілька разів писав я до своїх дрезденських товаришів, але не дістав від них ніяких вісток про Емму, хоча від її від'їзду минуло біля чотирьох місяців часу... Й аж сьогодні в каварні...

Левко скептично засміявся:

– Краще не переймайся такими фантазіями, – заговорив насміхаючись. – Хіба ж це можливе?...

– Хтозна, – відповів я йому вперто, – чи саме оте тріснення вази не має чого спільного з Еммою...

Відповіді я не дістав. Левко обернувся на другий бік, закрив голову ковдрою й, здається, заснув.

В цю ніч довго перевертався я з боку на бік, не в силі прикликати сну на свої повіки.

Думав про Емму.

Третього дня прочитав я в "Берлінер Тагеблятті" сенсаційну вістку, що для мене означала кінець земської любови до Емми.

"Бюро Вольфа доносить з Бомбаю, що в пралісах надгангесової пуші близько дороги, що йде з Бенарес до Інбори, згинула вчора вкушена коброю студентка дрезденського університету Емма Гофман. При небіжці знайдено листа, писаного ще 23.07 цього року, в якому просить, щоб на випадок її смерти всі її речі переслати студентові дрезденського університету".

Далі стояло виписане моє прізвище. Для мене скінчилося все.

По дорозі додому вступив я до костелу інвалідів, щоб помолитись за душу Емми. А коли пізніше зустрінув Левка, тицьнув йому перед очі німецький щоденник. В його очах віддзеркалився страх...

Летня, 17.05.1935